

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
W LATACH 2024 – 2025
„GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY GRĘBOSZÓW NA LATA 2022 – 2025”**

Sporządził: Grzegorz Kilian

Gręboszów 2026 r.

I. WPROWADZENIE

Gmina Gręboszów zgodnie z wymogami art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.) posiada „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022 -2025”. Treść Programu określa uchwała Rady Gminy Gręboszów Nr XLV/372/2022 z dnia 28 grudnia 2022 r.

Niniejsze sprawozdanie z realizacji w latach 2024 - 2025 „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022 - 2025”, stanowi wypełnienie prawnego zobowiązania Wójta, wynikającego z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którym Wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu oraz przedstawia je Radzie Gminy.

II. REALIZACJA PROGRAMU

Gminny Program Opieki nad Zabytkami określa kierunki i działania podejmowane przez gminę, mające na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego.

Opieka nad zabytkami stanowi jeden z obszarów działania dla władz lokalnych. W okresie sprawozdawczym, za pomocą dostępnych i możliwych instrumentów prawnych, finansowych i społecznych były podejmowane działania, które miały na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Gręboszów.

W latach 2024-2025 stan ewidencyjny zabytków nieruchomości i ruchomych wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków nie uległ zmianie. Obecnie w rejestrze znajdują się:

1. ZABYTKI NIERUCHOME

1) Kaplica mszalna pw. Opieki NMP w Borusowej

Kaplica objęta została ochroną prawa przez wpis do rejestru zabytków pod nr A-1305/M zgodnie z decyzją WKZ z dnia 9 sierpnia 2012 r. Zlokalizowana jest w centralnej części wsi Borusowa, przy bocznej drodze, na wydzielonym i ogrodzonym terenie, w otoczeniu starodrzewu. Wnętrze kaplicy objęte zostało osobnym wpisem do rejestru zabytków z uwagi na wartości artystyczne i historyczne.

2) Zespół dworsko-parkowy w Borusowej

Dawny zespół dworsko – parkowy w Borusowej położony jest w północno-zachodniej części wsi. W skład zespołu wchodzi eklektyczny dwór wybudowany w latach 1908-1909, dawna rządcówka z drugiej połowy XIX wieku, stajnia I z początków XIX wieku, stajnia II z 1922 roku, stodoła I z 1925 roku, stodoła II z 1922 roku oraz park założony na przełomie XIX i XX wieku. Park jest chroniony wpisem do rejestru zabytków nr A-284/M z dnia 22 października 1986 r.

3) Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie

Kościół parafialny w Gręboszowie należy do najwartościowszych obiektów sakralnych na terenie całej gminy. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 24 czerwca 1986 r. wpisany został do rejestru zabytków pod nr A-280. Świątynia zlokalizowana jest w centrum wsi, w obrębie dawnego cmentarza parafialnego, przykościelnego, którego granice wyznacza ogrodzenie.

4) Cmentarz parafialny z kwaterą wojenną w Gręboszowie

Cmentarz wpisano do rejestru zabytków pod numerem A-328 na podstawie decyzji WKZ z dnia 18 grudnia 1989 r. Cmentarz założony został ok. 1850 r. (najstarszy

istniejący nagrobek odnaleziony na cmentarzu pochodzi z 1864 r.) i zajmuje powierzchnię 1,9 ha. Na terenie cmentarza wydzielona i ogrodzona została kwatera wojenna z lat 1914-15 (cmentarz wojenny nr 250). Znajdują się tam mogiły zbiorowe i indywidualne żołnierzy austriackich, zbiorowa mogiła legionistów oraz mogiły żołnierzy poległych w 1939 r.

5) Kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Żelichowie

Świątynia w Żelichowie wpisana została do rejestru zabytków pod nr A-331 decyzją WKZ z dnia 6 grudnia 1971 r. Elementem nietypowych dzieł budowlanych jest jej przeniesienie z oryginalnego miejsca wzniesienia - z Pleśnej do Żelichowa w 1930 r. Zbudowany w 1642 r. kościół, usytuowany jest w centralnej części wsi. Jest przykładem drewnianej architektury, konstrukcji zrębowej, szalowany, jednonawowy, z wielokrotnie zamkniętym prezbiterium.

2. ZABYTKI RUCHOME

1) Wyposażenie ruchome kaplicy mszalnej pw. Opieki NMP w Borusowej

Wyposażenie ruchome kaplicy wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją B-398/M z dnia 21 września 2015 r. W skład wystroju obiektu wchodzi zespół zabytków wykonanych w stylistyce baroku ludowego:

- a) ołtarz główny;
- b) obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem;
- c) figura Chrystusa Ukrzyżowanego;
- d) dwa lichtarze.

2) Kapliczka słupowa z figurami św. Mikołaja i Jana Nepomucena z 1744 r. w Kozłowie

Obiekt wpisany został do rejestru zabytków decyzją WKZ z dnia 30 listopada 2011 r. pod numerem B-276/M. Jest to kapliczka kamienna formie słupa (ośmiobocznej kolumny z kapitelem w formie wolut i ornamentów roślinnych), ustawionego na trójstopniowej podstawie. W dolnej części słupa znajdują się na czterech ścianach płaskorzeźby nieokreślonych świętych. Na szczycie kolumny umieszczono figury świętego Mikołaja i świętego Jana Nepomucena, odwrócone do siebie plecami. Figury nakrywa metalowy łukowaty daszek.

3) Wyposażenie ruchome kościoła pw. św. Zygmunta w Żelichowie

Wyposażenie ruchome kościoła parafialnego w Żelichowie wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją B-276 z dnia 6 grudnia 1971 r. W skład wystroju wchodzi zabytki malarstwa, rzeźby i rzemiosła artystycznego pochodzące z XVI-XIX w.

- a) ołtarz główny;
- b) ołtarz w kaplicy;
- c) ambona z wizerunkami czterech ewangelistów;
- d) obrazy:
 - Św. Wawrzyniec;
 - Św. Antoni;
 - Św. Jan Nepomucen;
 - Św. Krzysztof w otoczeniu świętych;
 - NMP z Dzieciątkiem;

- Chrystus w studni;
 - e) rzeźby grupy Ukrzyżowania: Chrystus na krzyżu, Matka Boża i św. Jan;
 - f) rzeźba Trójcy Świętej;
 - g) pasyjka rokokowa;
 - h) rzeźba Chrystus Frasobliwy;
 - i) rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego;
 - j) pięć relikwiarzy;
 - k) portal do zakrystii z ozdobnym nadprożem schodkowym.
- 4) Wyposażenie ruchome kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie**
- Wyposażenie ruchome kościoła parafialnego w Gręboszowie wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją ZR-I.5140B.8.2022.KG pod numerem B-539/M z dnia 29 grudnia 2022 r. W skład wystroju wchodzi zabytki malarstwa, rzeźby, epitafia, stacje drogi krzyżowej oraz witraże pochodzące z XVI-XX w.:
- a) ołtarz główny;
 - b) ołtarz boczny (płn.);
 - c) ołtarz boczny (płd.);
 - d) ołtarz boczny (nawa płd.);
 - e) obraz „Św. Anna Samotrzeć”;
 - f) ołtarz boczny (nawa płn.);
 - g) obraz „Św. Józef z Dzieciątkiem”;
 - h) ambona;
 - i) szafa organowa;
 - j) chrzcielnica;
 - k) rzeźby:
 - Chrystus na krzyżu;
 - Chrystus przy kolumnie biczowania;
 - Krucyfiks;
 - „Ukrzyżowanie”;
 - płaskorzeźba – NPM Niepokalanie Poczęta;
 - św. Józef z dwunastoletnim Jezusem i św. Joachim;
 - śś. Stanisław Kostka i Kazimierz Królewicz;
 - krzyż z figurą Chrystusa;
 - figury śś. Franciszka i Jana Kantego;
 - św. Franciszek w habicie, z kapturem na głowie;
 - św. Jan Kanty w todze profesorskiej;
 - l) pomnik nagrobny gen. Józefa Żałuskiego;
 - m) epitafia:
 - Franciszka Dembińskiego;
 - Agnieszki ze Szczuckich Otowskiej i Antoniego Łabędź Otowskiego;
 - Wiktorii Ruszkowskiej;
 - Franciszka Wodzickiego;
 - Adama Tomasza Przerębskiego;
 - Henryka Otowskiego;

- Łucji Przerembskiej;
 - Wawrzyńca Dymona;
 - Antoniego Zielonki;
 - Zygmunta Załuskiego;
 - Józefa Głębockiego;
 - Anieli Woroniczowej;
 - Franciszka Helizanowicza, Marcina Migąła i Konstancji Zelawskiej;
- n) tablica fundacyjna kaplicy św. Józefa;
- o) portale:
- portal główny;
 - portal (pom. pod wieżą);
 - portal (do zakrystii);
 - portal północny;
 - portal (nawa płd.).
- p) lawaterz;
- q) obraz „Uposażenie kościoła gręboszowskiego przez Konstancję z Myszkowskich Burzyńską w r. 1599”;
- r) stacje Drogi Krzyżowej;
- s) zespół witraży:
- witraże figuralne:
- Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny;
 - Przekazanie kluczy św. Piotrowi;
 - Św. Anna nauczająca Marię;
 - Św. Józef z Jezusem;
 - Wizja św. Franciszka z Asyżu;
- witraże medalionowe:
- symbole eucharystii;
 - hierogram Chrystusa;
 - herb Orzeł Biały;
 - hierogram Marii;
 - Św. Jan Chrzciciel;
 - Św. Henryk;
 - Św. Michał Archanioł;
 - Matka Boża Szkaplerzna;
 - Św. Andrzej;
 - Św. Agnieszka;
 - Św. Cecylia;
 - Św. Katarzyna;
 - Św. Jakub Apostoł;
 - Matka Boża Bolesna;
 - Matka Boża Częstochowska;
- witraże bordiurowe:

- witraż bordiurowy (nawa pld);
- witraż bordiurowy (kruchta zach. i pld.).

3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków jak i te umieszczone w wojewódzkiej ewidencji zabytków, ujęte są również w gminnej ewidencji zabytków. Stosownie do art. 22 ust. 5 ww. ustawy, w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem ochrony zabytków, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawo budowlane, Dz. U. z 2025 r. poz. 418 z późn. zm.).

Gmina Gręboszów posiada założoną w 2022 roku Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ). Są w niej ujęte m.in.: zabytki architektury (obiekty sakralne, rezydencjonalne, mieszkalne, gospodarcze), cmentarze, zabytki archeologiczne. GEZ została sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony, fotografie, mapę z lokalizacją.

Obecnie w GEZ ujęte jest 107 obiektów architektonicznych oraz 121 stanowisk archeologicznych.

III. UDOSTĘPNIANIE DANYCH O ZABYTEKACH, PROMOCJA, UWZGLĘDNIANIE ZALECEŃ KONSERWATORSKICH W DZIAŁALNOŚCI URZĘDU GMINY.

1. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022-2025 wykonany został w 2022 r. Dokument ten udostępniany jest przez pracownika Urzędu Gminy Gręboszów zainteresowanym osobom i podmiotom.
2. Projekty decyzji dla inwestycji realizowanych na obszarze lub obiekcie objętym ochroną zabytków oraz ujętym w Gminnej ewidencji zabytków uzgadniane są z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.
3. W celu wyeksponowania obiektów dziedzictwa kulturowego dla potrzeb społecznych podejmowane są różnokierunkowe działania mające na celu promocję obiektów zabytkowych w materiałach promocyjnych i informacyjnych przygotowywanych przez Gminę Gręboszów, Szkołę oraz Stowarzyszenia działające na terenie gminy.
4. W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, gmina współpracuje z placówkami oświatowymi, kulturalnymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi i kościołami, promując wartości materialne oraz niematerialne dziedzictwa kulturowego naszej gminy.

IV. INWESTYCJE PODEJMOWANE PRZY ZABYTKACH

1. Wydatki na remonty obiektów zabytkowych, będących własnością Gminy Gręboszów lub na które Gmina uzyskała czasowe tytuły prawne.

W okresie sprawozdawczym wykonano następujące prace:

Nazwa i lokalizacja zabytku	Rodzaj wykonywanych prac	Termin wykonanych prac	Wartość wykonanych prac i sposób finansowania
Figura przydrożna w Borusowej	Prace konserwatorskie figury przydrożnej z płaskorzeźbą Matki Boskiej Bolesnej z 1842 roku w miejscowości Borusowa.	2024 r.	43 050,00 zł (24 000,00 zł dotacja UMWM – Kapliczki Małopolski 2024, 19 500,00 zł - środki własne Gminy Gręboszów)
Figury przydrożne w Kozłowie i Borusowej	Opracowanie Programów prac konserwatorskich dla figur przydrożnych w miejscowości Kozłów i Borusowa.	2025 r.	5 500,00 zł - środki własne Gminy Gręboszów
Nagrobek Jakuba Bojki w Gręboszowie	Opracowanie dokumentacji projektowej nagrobka Jakuba Bojki znajdującego się na cmentarzu Rzymskokatolickim w Gręboszowie.	2025 r.	3 198,00 zł - środki własne Gminy Gręboszów

2. Wykaz dotacji przyznanych i rozliczonych w latach 2024-2025.

Dotacje z budżetu Gminy udzielane właścicielom zabytków:

Beneficjent	Rodzaj wykonywanych prac	Termin wykonanych prac	Wysokość przyznanej dotacji
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	Prace konserwatorskie dziesięciu tablic epitafijnych znajdujących się w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie.	2024 r.	10 000,00 zł
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	Konserwacja zespołu rzeźby figuralnej oraz złoceń i struktury ołtarza głównego z kościoła parafialnego pw. WNMP w Gręboszowie.	2024/2025 r.	459 896,40 zł (20 000,00 zł środki Gminy Gręboszów, 439 896,40 Rządowy Program Odbudowy Zabytków)
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Św. Zygmunta w Żelichowie	Wymiana pokrycia dachowego wraz z konserwacją szalunku elewacji kościoła pw. Św. Zygmunta w Żelichowie.	2024/2025 r.	999 066,26 zł (19 981,33 zł środki Gminy Gręboszów, 979 084,93 Rządowy Program Odbudowy Zabytków)

Na podstawie analizy informacji zawartych w niniejszym sprawozdaniu, a w szczególności zawartych w powyższej tabeli można stwierdzić, że w okresie dwóch ostatnich lat cele zawarte w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Gręboszów na lata 2022-2025” były realizowane w miarę możliwości prawnych, ekonomicznych i finansowych.

Wszelkie prace konserwatorskie, budowlane dotyczące obiektów wpisanych do rejestru zabytków były prowadzone zgodnie z wymogami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po uzyskaniu stosownej decyzji lub pozwolenia na prowadzenie prac.

Wójt
/-/ Krzysztof Gil